



Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

8 päivänä toukokuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Määräaikainen työ – Julkisen sektorin työnantajan kanssa tehdyt sopimukset – Toimenpiteet, joilla pyritään määräämään seuraamuksia määräaikaisten työsopimusten väärinkäytöstä – Työsuhteen muuntaminen toistaiseksi voimassaolevaksi työsuhteeksi – Muuntamisen taannehtivuuden rajoitus – Taloudellisen korvauksen puuttuminen

Asiassa C-494/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Corte d'appello di Trento (Trenton ylioikeus, Italia) on esittänyt 13.7.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 14.8.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR

vastaan

Fabio Rossato ja

Conservatorio di Musica F. A. Bonporti,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: varapresidentti R. Silva de Lapuerta, joka hoitaa ensimmäisen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), E. Regan, C. G. Fernlund ja S. Rodin,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Schiano,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Fabio Rossato, edustajanaan A. Mastrolia, avvocatessa,
- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajinaan L. Fiandaca, C. Colelli ja G. D'Avanzo, avvocati dello Stato,
- Euroopan komissio, asiamiehinään G. Gattinara ja M. van Beek,

kuultuaan julkisasiamiehen 6.12.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY (EYVL 1999, L 175, s. 43) liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen (jäljempänä puitesopimus) 5 lausekkeen 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR (opetus-, korkeakoulu- ja tutkimusministeriö – MIUR, Italia) sekä Fabio Rossato ja Conservatorio di Musica F. A. Bonporti (F. A. Bonportin konservatorio, Italia) ja jossa on kyse korvauksesta vahingosta, jota Rossatolle on väitetysti aiheutunut perättäisten määräaikaisten työsopimusten käytöstä 18.11.2003 ja 2.9.2015 välisenä aikana.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 1999/70 tarkoituksena on sen 1 artiklan mukaan ”panna täytäntöön toimialtaan yleisten työmarkkinakeskusjärjestöjen [Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestö (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskus (CEEP)] välillä – – tehty, liitteenä oleva – – puitesopimus”.
- 4 Puitesopimuksen 1 lausekkeen mukaan puitesopimuksen tarkoituksena on yhtäältä parantaa määräaikaisten työn laatua varmistamalla syrjintäkiellon periaatteen soveltaminen ja toisaalta laatia puitteet sellaisten väärinkäytösten ehkäisemiseksi, jotka johtuvat perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden käytöstä.
- 5 Puitesopimuksen 5 lausekkeen otsikko on ”Väärinkäytöksiä ehkäisevät toimenpiteet”, ja siinä määrätään seuraavaa:
 - ”1. Perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden väärinkäytösten estämiseksi jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia kansallisen lainsäädännön, työehtosopimusten tai käytännön mukaan ja/tai työmarkkinaosapuolten on otettava käyttöön erityisten alojen ja/tai työntekijäryhmien tarpeiden mukaan yksi tai useita seuraavista toimenpiteistä, jos käytettävissä ei ole vastaavia oikeudellisia toimenpiteitä väärinkäytösten estämiseksi:
 - a) perustellut syyt tällaisen työsopimuksen tai työsuhteen uudistamista varten;
 - b) perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden enimmäiskokonaiskesto;
 - c) tällaisten työsopimusten tai työsuhteiden uudistamisten lukumäärä.
 2. Jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia ja/tai työmarkkinaosapuolet määrittävät tarvittaessa, millä edellytyksillä määräaikaista työsopimuksia tai työsuhteita
 - a) pidetään perättäisinä;
 - b) pidetään toistaiseksi voimassa olevina työsopimuksina tai työsuhteina.”

Italian oikeus

- 6 Kansallisen opetus- ja koulutusjärjestelmän uudistuksesta ja voimassa olevien säännösten muuttamiseksi annettavasta valtuutuksesta 13.7.2015 annetun lain nro 107 (legge n. 107 – Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti, GURI nro 162, 15.7.2015) (jäljempänä laki nro 107/2015) 1 §:n 95 momentissa säädetään seuraavaa:

”Lukuvuodelle 2015–2016 [MIUR] voi toteuttaa erityissuunnitelman, jonka mukaan opetushenkilökuntaa voidaan ottaa toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin kaiken tasoisin julkisiin oppilaitoksiin kaikkien sellaisten ’lakisääteiseen’ organisaatiokaavioon kuuluvien toimien ja niitä tukevien toimien täyttämiseksi, jotka ovat vielä avoinna ja täyttämättä samalle lukuvuodelle [yhtenäisen säännösten hyväksymisestä opetukseen 16.4.1994 annetussa asetuksessa nro 297 (decreto legislativo n. 297 – Testo unico delle disposizioni legislative in materia di istruzione; GURI nro 115, Supplemento ordinario, 19.5.1994 (jäljempänä asetus 297/1994)] tarkoitetun yhtenäisen säännösten 399 §:n nojalla toteutettujen niiden vakinaistamisten jälkeen, joiden seurauksena ennen vuotta 2012 julkaistut sekä todistuksiin että kokeisiin perustuvien kilpailujen varallaololuettelot on lakkautettu –”

- 7 Lain 107/2015 1 §:n 131 momentissa säädetään seuraavaa:

”1.9.2016 alkaen valtion koulujen ja oppilaitosten opetus-, kasvatus- ja hallintohenkilökunnan sekä teknisen ja avustavan henkilökunnan kanssa avointen ja täyttämättä olevien toimien täyttämiseksi tehtyjen määräaikaisten työsuojimusten yhteenlaskettu, vaikkakaan ei välttämättä yhtäjaksoinen, kesto ei saa ylittää 36:ta kuukautta.”

- 8 Lain nro 107/2015 1 §:n 132 momentissa säädetään seuraavaa:

”[MIUR:n] ennakkoarviossa määrätään perustettavaksi rahasto, josta maksetaan tuomioistuinten määräämät vahingonkorvaukset yhteenlasketulta mutta ei välttämättä yhtäjaksoiselta kestoiltaan yli 36 kuukauden mittaisten, avointen ja täyttämättä olevien toimien täyttämiseksi tehtyjen toistuvien määräaikaisten [työ]sopimusten käytöstä ja jonka käyttöön annetaan 10 miljoonaa euroa sekä vuodelle 2015 että vuodelle 2016 –”

- 9 Asetuksen nro 297/1994 399 §:ssä säädetään, että opetushenkilökunnan palvelukseenotto tapahtuu kilpailujen ja pysyvien varallaololuetteloiden perusteella.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 10 F. A. Bonportin konservatorio otti Rossaton palvelukseensa harmonikansoiton opettajaksi määräaikaisilla työsuojimuksilla, joista ensimmäinen tehtiin 18.11.2003. Tämä työsuhte jatkuu keskeytyksettä samojen työtehtävien hoitamiseksi 17 perättäisellä määräaikaisella työsuojimuksella.
- 11 Rossato esitti 20.12.2011 Tribunale di Roveretossa (Rovereton alioikeus, Italia) vaatimuksia, joilla pyrittiin saamaan todetuksi lainvastaisiksi määräaikaista koskevat ehdot, jotka sisältyivät niihin eri määräaikaisiin työsuojimuksiin, jotka hän oli tehnyt työnantajansa kanssa, ja muunnetuksi hänen määräaikainen työsuhteensa toistaiseksi voimassaolevaksi työsuojimukseksi taannehtivasti ensimmäisen sopimuksen tekohetkestä lähtien (jäljempänä muuntaminen). Toissijaisesti hän vaatii myös korvausta määräaikaisten työsuojimusten väärinkäytöstä ja sitä, että hänelle tämän työsuhteen puitteissa kertynyt palvelusaika otetaan puitesopimuksen 4 lausekkeen mukaisesti huomioon hänen palkkaansa laskettaessa. Tribunale di Rovereto hyväksyi ainoastaan vaatimuksen, joka koski kertyneen palvelusajan huomioon ottamista palkkauksessa. Se hylkäsi vaatimukset, jotka perustuivat perättäisten määräaikaisten työsuojimusten väärinkäyttöön.

- 12 MIUR valitti kyseisestä tuomioista 5.3.2013 ja Rossato teki vastavalituksen 31.5.2013 Corte d'appello di Trentoon (Trenton ylioikeus, Italia), joka lykkäsi asian käsittelyä useaan otteeseen odottaessaan yhtäältä 26.11.2014 annettua tuomiota Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401) ja toisaalta Corte costituzionalen (perustuslakituomioistuin, Italia) ja Corte suprema di cassazionen (ylin tuomioistuin, Italia) ratkaisuja laista nro 107/2015, joka oli annettu 13.7.2015 unionin tuomioistuimen 26.11.2014 antaman tuomion Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401) seurauksena kansallisen säännösten mukauttamiseksi niihin puitesopimukseen perustuviin velvoitteisiin, jotka unionin tuomioistuin oli esittänyt mainitussa tuomiossa.
- 13 Muutoksenhakutuomioistuimessa käydyn menettelyn kuluessa 2.9.2015 Rossaton työnantaja vakinaisti hänet taannehtivasti 1.1.2014 lähtien saattaen näin hänen työsuhteensa toistaiseksi voimassaolevaksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että Rossaton vakinaistaminen, joka toteutettiin asetuksen nro 297/1994 399 §:n mukaisesti, johtui hänen sijoituksestaan pysyvässä varallaololuettelossa, eikä lailla nro 107/2015 käyttöön otetusta erityisestä palvelukseenottosuunnitelmasta.
- 14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että Corte suprema di cassazione oli katsonut Corte costituzionalen oikeuskäytännön perusteella, että lain nro 107/2015 1 §:n 95 momentissa olevilla siirtymäsäännöksillä, jotka koskevat varallaololuetteloihin asianmukaisesti merkittyjen opettajien erityistä palvelukseenottoa, pantiin täytäntöön unionin tuomioistuimen 26.11.2014 antamassaan tuomiossa Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401) esittämät säännöt. Se katsoi muun muassa, että mainitussa laissa säädetty työsuhteen muuntaminen toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi palvelukseenottoa koskevan erityissuunnitelman nojalla samoin kuin muut mahdolliset työsuhteen muuntamiset – joilla on sama vaikutus – toistaiseksi voimassaolevaksi, kuten vakinaistaminen varallaololuettelossa etenemisen johdosta, muodostivat lain nro 107/2015 voimaantuloa edeltäneiden väärinkäytöstopausten osalta oikeasuhteisia, riittävän tehokkaita ja ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, joilla voidaan määrätä seuraamuksia näistä väärinkäytöksistä, ja täten työntekijä, jonka työsuhde on muunnettu, ei voi – olipa muuntaminen tehty mistä syystä tahansa – vaatia mitään taloudellista korvausta tämän väärinkäytöksen johdosta.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on kuitenkin epäilyksiä tällaisen oikeuskäytännössä esitetyn tulkintatavan lainmukaisuudesta suhteessa puitesopimukseen ja unionin tuomioistuimen 26.11.2014 antamassaan tuomiossa Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401) esittämiin sääntöihin.
- 16 Corte d'appello di Trento on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [puitesopimuksen] 5 lausekkeen 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sille, että lain nro 107/2015 1 §:n 95, 131 ja 132 momenttia, joissa säädetään opettajien määräaikaisen työsuhteen muuntamisesta toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi tulevaisuutta ajatellen ilman taannehtivaa vaikutusta ja ilman vahingonkorvausta, sovelletaan oikeasuhteisina, riittävän tehokkaina ja ennalta ehkäisevinä toimenpiteinä, jotta niillä taattaisiin puitesopimuksen määräysten täysi tehokkuus, kun kyseessä on kyseisen puitesopimuksen rikkominen käyttämällä väärin perättäisiä määräaikaisia sopimuksia ajanjaksolla, joka on aikaisempi kuin se, jolloin mainituissa määräyksissä tarkoitettujen toimenpiteiden on määrä alkaa tuottaa vaikutuksia?”

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

- 17 Italian hallitus riitauttaa ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen. Se väittää, että ennakkoratkaisukysymys, sikäli kuin se koskee lain nro 107/2015 95, 131 ja 132 §:ää, on hypoteettinen, koska mainittua säännöstöä ei sovelleta pääasiassa kyseessä olevaan tilanteeseen. Se selittää, että

Rossaton työsuhdetta ei muunnettu mainitun lain 95 §:n nojalla vaan ”aikaisempia valinta- ja kilpailumenettelyjä käyttämällä”, sellaisina kuin niitä sovellettiin ennen lain nro 107/2015 voimaantuloa, eli käsiteltävässä asiassa vakinaistaminen varallaololuettelossa olleen sijoituksen perusteella.

- 18 Ennakkoratkaisupäätöksestä ilmenee kuitenkin, että Corte costituzionalen ja Corte suprema di cassazione tavassa soveltaa lakia nro 107/2015 siten, että kyseessä olevalta työntekijältä lähtökohtaisesti evätään korvaus, jos hänen määräaikainen työsuhteensa on muunnettu toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi, ei tehdä erottelua yhtäältä mainitun lain mukaisesti – kuten sen 1 §:n 95 momentissa säädetyn palvelukseenottoa koskevan erityissuunnitelman nojalla – toteutettujen työsuhteen muuntamisten ja toisaalta niiden työsuhteen muuntamisten välillä, jotka johtuvat ennen mainitun lain antamista käyttöön otettujen valinta- ja kilpailumenettelyjen täytäntöönpanosta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että edellä mainitut tuomioistuimet ovat ulottaneet lain nro 107/2015 soveltamisalan Rossaton kaltaisiin opettajiin, joiden työsuhde on muunnettu edellä mainittujen menettelyjen perusteella, minkä vaikutuksesta myös näiltä opettajilta evätään kaikki oikeudet taloudelliseen korvaukseen.
- 19 Tässä yhteydessä on muistutettava, että olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämällä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkittamisella ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 4.12.2018, Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 20 Kun otetaan huomioon ennakkoratkaisupäätöksessä olevat tiedot, käsiteltävässä asiassa on katsottava, että unionin tuomioistuimelle esitetty ennakkoratkaisukysymys ei ole luonteeltaan hypoteettinen ja että ennakkoratkaisupyyntö on täten otettava tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 21 On muistutettava, että kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen (ks. mm. tuomio 27.3.2014, Le Rayon d’Or, C-151/13, EU:C:2014:185, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 22 Ennakkoratkaisupäätöksen perusteluista ilmenee, että Rossaton määräaikainen työsuhde muunnettiin 2.9.2015 toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi taannehtivin vaikutuksin 1.1.2014 lähtien.
- 23 Esitetty kysymys on täten ymmärrettävä siten, että sillä pyritään selvittämään, onko puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jolla – sellaisena kuin kansalliset ylimmät tuomioistuimet sitä soveltavat – evätään julkisen sektorin palveluksessa työskenteleviltä opettajilta, joiden määräaikainen työsuhde on muunnettu toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi rajoitetuin taannehtivin vaikutuksin, oikeus taloudelliseen korvaukseen perättäisten määräaikaisten työsopimusten väärinkäytöstä.

- 24 Alustavasti on muistutettava, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa veloitetaan jäsenvaltiot perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai -suhteiden väärinkäytön estämiseksi ottamaan käyttöön ainakin yksi kyseisessä kohdassa luetelluista toimenpiteistä, jos niiden kansalliseen oikeuteen ei sisälly vastaavia oikeudellisia toimenpiteitä (tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 25.10.2018, Sciotto, C-331/17, EU:C:2018:859, 32 kohta).
- 25 Jäsenvaltioilla on tältä osin harkintavaltaa, koska ne voivat päättää toteuttaa yhden tai useampia mainitun 5 lausekkeen 1 kohdan a–c alakohdassa mainituista toimenpiteistä tai vaihtoehtoisesti käyttää vastaavia olemassa olevia oikeudellisia toimenpiteitä ottamalla aina huomioon erityisten alojen ja/tai työntekijäryhmien tarpeet (tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 25.10.2018, Sciotto, C-331/17, EU:C:2018:859, 33 kohta).
- 26 Puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdassa asetetaan näin jäsenvaltioille yleinen tavoite ehkäistä tällaiset väärinkäytökset mutta annetaan niiden valita keinot tämän tavoitteen saavuttamiseksi, kunhan niillä ei vaaranneta puitesopimuksen tavoitetta tai tehokasta vaikutusta (tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 25.10.2018, Sciotto, C-331/17, EU:C:2018:859, 34 kohta).
- 27 Lisäksi silloin, kun – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – unionin oikeudessa ei säädetä erityisistä seuraamuksista sitä tilannetta varten, että väärinkäytöksiä kaikesta huolimatta todetaan tapahtuneen, kansallisten viranomaisten tehtävänä on toteuttaa toimenpiteet, joiden on oltava oikeasuhteisia ja tämän lisäksi riittävän tehokkaita ja ennalta ehkäiseviä, jotta niillä voidaan taata puitesopimuksen mukaisesti annettujen sääntöjen täysi tehokkuus (tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 28 Tästä seuraa, että jos perättäisiä määräaikaista työsopimuksia tai -suhteita on käytetty väärin, toimenpidettä, joka tarjoaa työntekijöiden suojalle tehokkuuden ja vastaavuuden vaatimusten mukaiset takeet, on voitava soveltaa, jotta tästä väärinkäytöstä seuraisi asianmukainen seuraamus ja jotta unionin oikeuden rikkomisen seuraukset poistettaisiin (tuomio 3.7.2014, Fiamingo ym., C-362/13, C-363/13–C-407/13, EU:C:2014:2044, 64 kohta; tuomio 26.11.2014, Mascolo ym., C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401, 79 kohta ja tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 31 kohta).
- 29 Unionin tuomioistuimen asiana ei ole ottaa kantaa kansallisen oikeuden tulkintaan, sillä tämä tehtävä kuuluu yksinomaan ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, jonka on nyt käsiteltävässä asiassa määritettävä, täyttääkö kyseessä oleva kansallinen säännöstö edellisissä kohdissa mainitut edellytykset. Unionin tuomioistuin voi kuitenkin ennakkoratkaisupyynnön käsitellessään esittää tarvittaessa täsmennyksiä ohjataksaan kansallisen tuomioistuimen arviointia asiassa (ks. mm. tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 45 kohta).
- 30 Ensimmäiseksi on todettava, että unionin tuomioistuin katsoi 26.11.2014 antamassaan tuomiossa Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401), että lakia nro 107/2015 edeltäneeseen säännöstöön ei sisällynyt seuraamusta, joka oli riittävän tehokas ja ennalta ehkäisevä, jotta sillä voitiin taata puitesopimuksen mukaisesti annettujen sääntöjen täysi tehokkuus. Unionin tuomioistuin katsoi erityisesti, että mainitussa asiassa kyseessä olleiden opettajien ainoa mahdollisuus saada heidän määräaikainen työsuhteensa muunnetuksi toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhteeksi riippui heidän vakinaistamisestaan varallaolueluettelossa tapahtuvan etenemisen johdosta, ja täten seikoista, joita oli pidettävä sattumanvaraisina ja ennalta arvaamattomina, koska nämä seikat määräytyivät määräaikaisten työsopimusten kokonaisuudesta ja tällä välin vapautuneiden toimien perusteella (ks. vastaavasti tuomio 26.11.2014, Mascolo ym., C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401, 107 kohta).

- 31 Unionin tuomioistuin nojautui tämän suhteen siihen seikkaan, että opettajien vakinaistamiseen kuluva aika oli yhtä vaihteleva kuin epävarmakin (ks. vastaavasti tuomio 26.11.2014, Mascolo ym., C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401, 105 kohta).
- 32 Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta oikeudenkäyntiaineistosta ilmenee, että varmistaakseen siirtymän uuteen järjestelmään, joka sisältää toimenpiteitä, joilla pyritään estämään ja määräämään seuraamuksia määräaikaisten työsopimusten väärinkäytöstä, kansallinen lainsäätävä on hyväksynyt erityisen palvelukseenottosuunnitelman, jossa säädetään, että kouluvuoden 2015/2016 kuluessa kaikki epävarmassa asemassa olevien opettajien kanssa solmitut määräaikaiset työsuhteet muunnetaan käyttämällä vähitellen ja lopullisesti loppuun ne varallaolo- ja paremmuusjärjestysluettelot, joita hallinto käytti ottaakseen opettajia määräaikaiseen palvelukseen.
- 33 Italian hallitus on myös todennut, että se samanaikaisesti jatkoi niiden päättymiseen asti vakinaistamismenettelyjä, jotka olivat meneillään sellaisten opettajien osalta, jotka oli jo kirjattu varallaololuetteloiden ensimmäiselle sijalle. Lain nro 107/2015 1 §:n 95 momentissa nimittäin säädetään tästä, että erityinen palvelukseenottosuunnitelma toteutetaan kaikkien sellaisten toimien täyttämiseksi, jotka ovat vielä avoinna ja täyttämättä samalle lukuvuodelle asetuksen nro 297/1994 399 §:n nojalla toteutettujen vakinaistamisten – eli pysyvissä varallaololuettelossa etenemisen perusteella toteutettujen vakinaistamisten – jälkeen.
- 34 Mikäli kansallisen tuomioistuimen suorittamista tarkistuksista ei muuta ilmene, näin ollen on niin, että asetuksen nro 297/1994 399 §:n mukainen erityinen palvelukseenotto ja menettelyt, kuten menettely, jonka päätteeksi Rossato vakinaistettiin, koskevat samaa opetushenkilöstön ryhmää, ja että täten Rossaton määräaikainen työsuhde oli muunnettava viimeistään kouluvuoden 2015/2016 päättyessä toistaiseksi voimassaolevaksi työsuhdeksi joko jo meneillään olevan vakinaistamismenettelyn päättymisen johdosta tai erityisen palvelukseenottosuunnitelman soveltamisen johdosta.
- 35 Tämän seikan – mikäli sen oletetaan pitävän paikkansa – perusteella voidaan katsoa, että Rossaton tilanne kuuluu lailla nro 107/2015 toteutetun uudistuksen johdosta tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen kannalta arvioituna selvästi erilaiseen asiayhteyteen kuin 26.11.2014 annetussa tuomiossa Mascolo ym. (C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401) kyseessä ollut asiayhteys.
- 36 Toisin kuin mainittuun tuomioon johtaneessa asiassa kyseessä olleessa tilanteessa, Rossaton työsuhteen muuntaminen ei ollut epävarmaa eikä luonteeltaan sattumanvaraista ja ennalta arvaamatonta, koska tämä muuntaminen oli saatettu pakolliseksi lailla nro 107/2015.
- 37 Täten tällaisessa säännöstössä säädetyn seuraamuksen tehokkuuden ja ennalta ehkäisevyyden riittävyttä ei voida käsiteltävässä asiassa kyseenalaistaa työsuhteen muuntamisen väitetyllä sattumanvaraisuudella ja ennalta arvaamattomuudella.
- 38 Mitä tulee toiseksi korvauksen puuttumiseen tällaisen työsuhteen muuntamistapauksessa, on muistutettava, että – kuten tämän tuomion 24–26 kohdasta ilmenee – jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta niiden valitessa toimenpiteitä, joilla voidaan saavuttaa niiden sosiaalipolitiikan tavoitteet.
- 39 On lisäksi todettava, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 2 kohdasta ilmenee, että jäsenvaltioilla on mahdollisuus osana niitä toimenpiteitä, joilla voidaan ehkäistä perättäisten määräaikaisten työsopimusten väärinkäyttöä, muuntaa määräaikaiset työsuhteet toistaiseksi voimassa oleviksi työsuhdeiksi, koska näiden viimeksi mainittujen työsuhteiden aikaansaama työpaikan pysyvyys on työntekijöiden suojelun olennainen osa.
- 40 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuin on katsonut, että lainsäädäntöön, johon sisältyy pakottava sääntö, jonka mukaan määräaikaisten työsopimusten väärinkäyttötapauksissa kyseiset sopimukset muunnetaan toistaiseksi voimassa olevaksi työsuhdeksi, voi sisältyä toimenpide, jolla

määrätään tosiasiallisesti seuraamus tällaisesta väärinkäytöstä (ks. mm. tuomio 3.7.2014, Fiamingo ym., C-362/13, C-363/13 ja C-407/13, EU:C:2014:2044, 70 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja se voi täten täyttää tämän tuomion 27 ja 28 kohdassa mainitut edellytykset.

- 41 Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan edellytetä toimenpiteiden kumulatiivisuutta (ks. vastaavasti tuomio 2.8.1993, Marshall, C-271/91, EU:C:1993:335, 25 kohta ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, 32 ja 35 kohta).
- 42 Aiheutuneen vahingon täysimääräistä korvausta koskeva periaate tai suhteellisuusperiaate eivät lisäksi kumpikaan edellytä seuraamusluontoisen vahingonkorvauksen maksamista (ks. vastaavasti tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, 37 kohta).
- 43 Näillä periaatteilla veloitetaan jäsenvaltiot säätämään riittävästä korvauksesta, joka ylittää puhtaasti symbolisen korvauksen mutta jonka ei kuitenkaan tarvitse ylittää täysimääräistä korvausta (ks. vastaavasti tuomio 10.4.1984, von Colson ja Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, 28 kohta; tuomio 2.8.1993, Marshall, C-271/91, EU:C:1993:335, 26 kohta ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, 33 kohta).
- 44 Sikäli kuin Rossato vetoaa erilaiseen kohteluun verrattuna työntekijöihin, jotka ovat saaneet työnantajansa tuomituksi määräaikaisten työ sopimusten väärinkäytöstä ennen lain nro 107/2015 voimaantuloa ja jotka olisivat voineet aiemman säännösten nojalla saada sekä korvauksen että tulla otetuiksi palvelukseen toistaiseksi voimassaolevalla työ sopimuksella, riittää, kun muistutetaan, että kahteen eri ryhmään kuuluvien määräaikaisten työntekijöiden erilainen kohtelu, joka aiheutuu sovellettavan lainsäädännön muutoksesta, ei kuulu puitesopimuksen 4 lausekkeessa vahvistetun syrjintäkiellon periaatteen soveltamisalaan (tuomio 21.11.2018, Viejobueno Ibáñez ja de la Vara González, C-245/17, EU:C:2018:934, 50 ja 51 kohta).
- 45 Edellä esitetyn valossa on todettava, että puitesopimuksella ei veloiteta jäsenvaltioita säätämään määräaikaisten työ sopimusten väärinkäyttötapauksissa oikeudesta korvaukseen sen lisäksi, että määräaikainen työsuhte muunnetaan toistaiseksi voimassaolevaksi työsuhteeksi.
- 46 Kansallinen tuomioistuin tiedustelee kolmanneksi unionin tuomioistuimelta, onko Rossaton eduksi sovelletun työsuhteen muuntamisen rajoitettu taannehtivuus puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohdan mukainen. Se korostaa tästä, että Rossato on toiminut opetustehtävissä musiikinopettajana 17 määräaikaisen työ sopimuksen perusteella erityisen pitkän ajan 18.11.2003–2.9.2015 ennen hänen työsuhteensa muuntamista syyskuussa 2015 1.1.2014 alkavin vaikutuksin. Kansallinen tuomioistuin toteaa lisäksi, että tällaisen työsuhteen muuntaminen yksityisellä sektorilla määräaikaisten työ sopimusten väärinkäytön johdosta olisi tullut voimaan taannehtivasti ensimmäisen työ sopimuksen tekemispäivästä lähtien. Tästä olisi seurannut pääasian kantajalle muun muassa se, että hänelle perättäisten määräaikaisten työ sopimusten perusteella kertynyt palvelusaika olisi otettu huomioon täysimääräisesti määritettäessä hänen palkkaansa.
- 47 Tästä on muistutettava yhtäältä, että siitä seikasta, että toimenpide, jonka kansallinen lainsäätäjät on toteuttanut yksityisellä sektorilla, muodostaa laajimman mahdollisen suojan, joka työntekijälle voidaan myöntää, ei voi itsessään seurata sitä, että se heikentäisi julkisen sektorin työntekijöihin sovellettavien kansallisten toimenpiteiden tehokkuutta (tuomio 7.3.2018, Santoro, C-494/16, EU:C:2018:166, 51 kohta).
- 48 Toisaalta on todettava, että määräaikaisten työ sopimusten nojalla työskenneltyjen kaikkien vuosien huomioonottaminen kyseessä olevaa työntekijää vakinaistettaessa merkitsisi koko hänen työuransa uudelleenmäärittelyä tavalla, jota sovelletaan ainoastaan kilpailun läpäisseisiin virkamiehiin. Tästä on muistutettava, että unionin oikeudessa ei veloiteta jäsenvaltioita kohtelemaan samalla tavoin avoimella kilpailulla palvelukseen otettuja vakituisia virkamiehiä ja niitä virkamiehiä, jotka on otettu palvelukseen heidän hankittua ammatillisen kokemuksen määräaikaisten työ sopimusten nojalla, jos

tämä erilainen kohtelu johtuu tarpeesta yhtäältä ottaa huomioon edellytetty pätevyys ja niiden tehtävien luonne, joista vakituisten virkamiesten on vastattava, ja toisaalta ehkäistä käänteistä syrjintää viimeksi mainittujen vahingoksi (ks. mm. tuomio 20.9.2018, Motter, C-466/17, EU:C:2018:758, 46 ja 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 49 Täten ei ole mahdotonta, että Rossaton eduksi sovelletun työsuhteen muuntamisen taannehtivuuden rajoitus voi olla ainakin osittain oikeutettu julkisen sektorin erityispiirteiden johdosta.
- 50 Käsiteltävässä asiassa on kuitenkin korostettava, että Rossaton eduksi huomioon otettu palvelusaika on selvästi lyhyempi kuin määräaikaisten työsuojimusten nojalla työskennelty ajanjakso.
- 51 Vaikka jäsenvaltiolla on oikeus puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa täytäntöön pantaessa ottaa huomioon opetusalan kaltaisen erityisalan tarpeet, tätä oikeutta ei kuitenkaan voida ymmärtää niin, että se vapauttaisi velvollisuudesta säätää riittävästä toimenpiteistä perättäisten määräaikaisten työsuojimusten väärinkäytöstä aiheutuvien asianmukaisten seuraamusten määräämiseksi (tuomio 26.11.2014, Mascolo ym., C-22/13, C-61/13–C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401, 118 kohta). Kuten tämän tuomion 28 kohdassa muistutetaan, tällaisen toimenpiteen on erityisesti oltava luonteeltaan oikeasuhteinen.
- 52 Näin ollen kansallisen tuomioistuimen on arvioitava, muodostaako – kun huomioon otetaan yhtäältä määräaikaisten työsuojimusten nojalla kertyneen palvelusajan rajoitetun huomioonottamisen mahdollinen oikeutus ja toisaalta Rossatoon kohdistetun väärinkäytöksen poikkeuksellisen pitkän kesto – Rossaton palvelusajan huomioonottaminen taannehtivasti 1.1.2014 lähtien toimenpiteen, joka on luonteeltaan oikeasuhteinen asianmukaisten seuraamusten määräämiseksi tästä väärinkäytöksestä ja unionin oikeuden rikkomisen seurausten poistamiseksi tämän tuomion 28 kohdassa tarkoitetulla tavalla.
- 53 Edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jolla – sellaisena kuin kansalliset ylimmät tuomioistuimet sitä soveltavat – evätään julkisen sektorin palveluksessa työskenteleviltä opettajilta, joiden määräaikainen työsuhte on muunnettu toistaiseksi voimassaolevaksi työsuhteeksi rajoitetuin taannehtivin vaikutuksin, oikeus taloudelliseen korvaukseen perättäisten määräaikaisten työsuojimusten väärinkäytöstä, jos tällainen muuntaminen ei ole epävarmaa eikä luonteeltaan sattumanvaraista ja ennalta arvaamatonta ja jos kyseisten määräaikaisten työsuojimusten nojalla kertyneen palvelusajan rajoitettu huomioonottaminen muodostaa oikeasuhteisen toimenpiteen seuraamusten määräämiseksi tästä väärinkäytöstä, mistä varmistuminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

Oikeudenkäyntikulut

- 54 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen 5 lausekkeen 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jolla –

sellaisena kuin kansalliset ylimmät tuomioistuimet sitä soveltavat – evätään julkisen sektorin palveluksessa työskenteleviltä opettajilta, joiden määräaikainen työsuhde on muunnettu toistaiseksi voimassaolevaksi työsuhteeksi rajoitetuin taannehtivin vaikutuksin, oikeus taloudelliseen korvaukseen perättäisten määräaikaisten työsopimusten väärinkäytöstä, jos tällainen muuntaminen ei ole epävarmaa eikä luonteeltaan sattumanvaraista ja ennalta arvaamatonta ja jos kyseisten määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneen palvelusajan rajoitettu huomioonottaminen muodostaa oikeasuhteisen toimenpiteen seuraamusten määräämiseksi tästä väärinkäytöstä, mistä varmistuminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

Allekirjoitukset